

פרק 2 מיסוי היחיד

נכתב ונערך על ידי עינת מליאר, יועצת מס ורונית עזר, רו"ח

תוכן עניינים

עמוד

13	2.1	חישובי מס הכנסה בשנת המס 2009
14	2.2	חישוב נפרד להכנסות בני זוג שחל עליהן פטור ממס
15	2.3	חישוב נפרד בגין מס שבח שנוצר לבת הזוג - עמ"ה 6/97 ניר יוסף נ' פ"ש נתניה
15	2.4	פריסה וחלוקה של הכנסה למספר שנים
15	2.4.1	הכנסות אחרות - סעיף 3(ט)2 לפקודת מס הכנסה
15	2.4.2	פריסת דמי-מפתח או פרמיה לפי סעיף 6(2) לפקודה (סעיף 8 לפקודה)
16	2.4.3	הכנסה ממכירת פטנט, מדגם או זכות יוצרים (סעיף 8 לפקודה).....
16	2.4.4	פריסת הכנסה של עובד - הפרשי שכר, דמי פדיון חופשה, מענק פרישה, היוון קיצבה (סעיף 8 לפקודה)
17	2.4.5	פריסת מענק פרישה לשנים הבאות תוך ניצול פטור לנכה - עמ"ה 1017/06 שרל שבטון נ' פ"ש ת"א 5
18	2.4.6	פריסת מענק חייב - פטור לקיצבה המשתלמת מאת מעביד או קופת גמל - סעיף 9א(ד) לפקודה
18	2.5	הכנסה מיגיעה אישית
18	2.6	פטור יחסי ממס לחלק מהשנה לעיוור ונכה
19	2.7	פטור ממס על דמי שכירות שמקבל קשיש
19	2.8	פטור ממס על קיצבה על פי הסכם עזבון בחיים
20	2.9	מיסוי הכנסות מדמי שכירות של דירת מגורים
20	2.9.1	פטור ממס
21	2.9.2	מס מחזור בשיעור מוקטן של 10% על הכנסת יחיד מדמי שכירות
21	2.9.3	הכנסות מדמי שכירות מחוץ לישראל
21	2.10	עבודה בחלק מהשנה
22	2.11	ניכוי או זיכוי עבור תשלומים לקופות גמל

תוכן עניינים (המשך)

<u>עמוד</u>	
23	2.12 בקשה להחזר מס
23	2.13 חישוב נפרד לבני זוג שמקור הכנסתם אחד
23	2.13.1 החזקות לקיום תלות במקורות הכנסה מיגיעה אישית הינן חזקות הניתנות לסתירה (ע"א 900/01 קלס נ' פ"ש ת"א 4)
24	2.13.2 חוזר מס הכנסה 10/2004 בעקבות פס"ד קלס
25	2.13.3 הלכת לס (עמ"ה 542/06 לס ערן ודורית נ' פ"ש אילת מיום 2.3.2009)
25	2.13.4 הלכת שקורי (עמ"ה 1250/05 שקורי שרה ושחר נ' פ"ש רחובות מיום 11.6.2009)
25	2.13.5 חישוב מס הכנסה נפרד לבני זוג העובדים יחד בעסק משותף - סעיף 66(ה) לפקודה
26	2.13.6 חישוב נפרד בקיבוצים ובמושבים שיתופיים
26	2.13.7 קיזוז הפסדים בין בני זוג בחישוב נפרד (עמ"ה 9025/06 חנה בן אליהו נ' פ"ש י-ם 1)
27	2.14 זיכוי בחישוב נפרד - חוק לתיקון פקודת מס הכנסה
27	2.15 הנחות במס על פי יישוב מגורים
27	2.16 נקודות זיכוי בגין לימודים אקדמאים ולימודי מקצוע
28	2.17 נקודות זיכוי לחיילים משוחררים
28	2.18 נקודות זיכוי בעד ילדים
29	2.19 חוק מס הכנסה שלילי
30	2.20 מיסוי חברה משפחתית / שקופה - על ידי יחיד שהינו נישום מייצג
30	2.20.1 חברה משפחתית
30	2.20.2 חברה שקופה
	בהקשר זה ראה גם:
31	פרק 3 - קופות גמל, קרנות השתלמות ופיצויי פיטורין
201	פרק 13 - דיבידנד וריבית בשוק ההון
258	16.3 ניכוי מס במקור משכר המשולם לעובד זר
259	16.4 היטל על העסקת עובדים זרים
262	16.8 ניכוי מס במקור מתשלומים בשל הימורים, הגרלות או פעילות נושאת פרסים ...
291	17.14 פטור לעולים חדשים ותושבים חוזרים
300	17.16 מיסוי בישראל של תושבי חוץ
417	פרק 23 - ביטוח לאומי

2. מיסוי היחיד

2.1 חישובי מס הכנסה בשנת המס 2009

במסגרת תיקון 147 לפקודה הופחתו שיעורי המס בהדרגה, החל משנת המס 2006 ועד לשנת המס 2010. בעקבות חוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2009-2010, תיקון 171, הופחתו מדרגות המס בגין הכנסה מיגיעה אישית והכנסה חייבת של יחיד שמלאו לו 60 שנה וכן הופחתו שוב שיעורי המס בהדרגה החל משנת 2010 כך שבסופו של דבר בשנת 2016 צפוי שיעור המס השולי המקסימלי לעמוד על 39%.

תקרות ההכנסה ושיעורי המס בשנת המס 2009

א. הכנסות מיגיעה אישית

שיעור מס	הכנסה שקל חדש	הכנסה מצטברת שקל חדש	מס מצטבר שקל חדש	הכנסה חודשית שקל חדש
10%	עד 55,080	55,080	5,508	עד 4,590
15%	42,840 הבאים	97,920	11,934	עד 8,160
23%	49,080 הבאים	147,000	23,222	עד 12,250
30%	64,200 הבאים	211,200	42,482	עד 17,600
34%	243,480 הבאים	454,680	125,265	עד 37,890
46%	מעל 454,680	-	-	מעל 37,890

שיעורי המס לעיל חלים על הכנסות הנחשבות כהכנסות מיגיעה אישית (ראה גם סעיף 2.5 להלן) ועל הכנסה חייבת של יחיד, שמלאו לו 60 שנים בשנת המס, אף אם אינה מיגיעה אישית.

ב. הכנסות שאינן מיגיעה אישית

שיעור מס	הכנסה שקל חדש	הכנסה מצטברת שקל חדש	מס מצטבר שקל חדש	הכנסה חודשית שקל חדש
30%	עד 147,000	147,000	44,100	עד 12,250
32%	64,200 הבאים	211,200	64,644	עד 17,600
34%	243,480 הבאים	454,680	147,427	עד 37,890
46%	מעל 454,680	-	-	מעל 37,890

הכנסות - שאינן מיגיעה אישית, בידי מי שטרם מלאו לו 60 שנים בשנת המס אינן כוללות דיבידנדים והכנסות מועדפות שנקבע להן שיעור מס מוגבל. נפנה את תשומת הלב לעובדה כי השנה לא קיימת התאמה בין מדרגת המס של 30% בהכנסה מיגיעה אישית לבין מדרגת מס של 30% בהכנסה שלא מיגיעה אישית. כמו כן נוספה מדרגת מס בשיעור 32% בהכנסות שלא מיגיעה אישית.

להלן, שיעור מס ההכנסה המירבי המוטל על יחידים הצפוי לשנים 2009-2011:

שנת 2009	-	46%
שנת 2010	-	45%
שנת 2011	-	45%

סכומים ותקרות לשנת 2009 :

הסכום בשנת המס 2008 שקל חדש	הסכום החודשי מ- 1.1.09 שקל חדש	הסכום לשנת המס 2009 כולה שקל חדש	פרטים
			נקודות זיכוי:
189	197	-	נקודת זיכוי לחודש
2,268	-	2,364	נקודת זיכוי לשנה (*)
			הנחות סוציאליות:
88,800	-	93,600	1. (א) "הכנסה מזכה" (לפי סעיפים 47 ו-45א) - לגבי הכנסת עבודה
7,400	7,800		2. (א) "הכנסה מזכה" (לפי סעיפים 47 ו-45א) - לגבי הכנסת עבודה
126,000	-	132,000	3. (ב) "הכנסה מזכה" (לפי סעיפים 47 ו-45א) - לגבי הכנסות שאינן מעבודה
10,500	11,000	-	4. (ב) "הכנסה מזכה" (לפי סעיפים 47 ו-45א) - לגבי הכנסות שאינן מעבודה
360,000	31,400	376,800	- הכנסה נוספת בהתאם לסעיף 47(א)(5)
180,096	15,685	188,220	- תקרת הכנסה בהתאם לסעיף 45א(ה)
1,728	-	1,812	- רצפת התשלום המזערי המזכה בזיכוי של 25%
20,400	-	21,360	2. תקרת "הפקדה מוטבת" שריבית ורווחים עליה בקופת גמל לתגמולים פטורים ממס בגיל פרישה לפי סעיף 189(א)(**)
10,500	-	10,980	3. סכום מענק פרישה פטור [סעיף 9(א7)(א)] - לשנת עבודה
21,010	-	21,960	4. סכום מענק מוות פטור [סעיף 9(א7)(ב)] - לשנת עבודה
10,500	-	10,980	5. סכום מענק מוות לבעלי שליטה בעד שנות מס עד 31.12.1975 - הראוי לזיכוי [סעיף 32(9)(ב)] - לשנת עבודה (לסכום זה מתווסף הסכום שבו חוייבו שאירי העובד במס)
10,500	-	10,980	6. הפרשות לפיצויים ולקיצבה בשל בעלי שליטה [סעיף 32(9)(א)]
86,400	7,520	90,240	7. "קיצבה מזכה" חודשית כמשמעותה בסעיף 9א(א) - שעד 35% ממנה פטורים ממס
1,212	105	1,260	הסכום החודשי הפטור כאמור בסעיף 9א(ב)

(*) על פי סעיף 120ב לפקודת מס הכנסה נקבע כי ב- 1 בינואר של כל שנת מס יתואמו תקרות ההכנסה, נקודות זיכוי ונקודת קיצבה וכן הנחות סוציאליות לפי שיעור עליית המדד בשנת המס הקודמת.

(**) החל מיום 1 ביולי 2009 בוטל מס רווח הון בקופות גמל ובוטל סעיף 189(א) לפקודה.

2.2 חישוב נפרד להכנסות בני זוג שחל עליהן פטור ממס

אשה נשואה זכאית לפטור על הכנסות שלגביהן היא זכאית לחישוב נפרד, אולם כאשר יש לאשה נשואה הכנסות שלגביהן אין היא זכאית לחישוב נפרד, אך תנאי הזכאות לפטור מתקיימים אצלה, נקבע בהוראות החב"ק (קובץ פרשנות של מס הכנסה), כי תיחשב ההכנסה עצמה להכנסה פטורה ממס והפטור יחול גם כאשר נכללת ההכנסה האמורה בהכנסות הבעל.

לעניין זה, יצויין כי בסעיפים שונים בפקודה, ניתן פטור ממס על הכנסות מסויימות של יחיד, כגון:

(א) סעיף 9(5), עיוור או נכה 100% פטור ממס על הכנסה מיגיעה אישית או על הכנסה שאינה מיגיעה אישית עד לסכומים הנקובים בסעיף זה (ראה הרחבה בסעיף 2.6 להלן).

(ב) פטורים ממס על הכנסות מעסק, הכנסות פסיביות, רווחי הון וסוגי הכנסות נוספים, הניתנים לעולים חדשים ולתושבים חוזרים – בהקשר זה ראה סעיף 17.14 למדריך המס.

(ג) פטור ממס בגין "הכנסת ריבית מזכה" על פקדונות בנקאיים ותוכניות חסכון הניתן לבעלי הכנסות נמוכות ולגמלאים.

2.3 חישוב נפרד בגין מס שבח שנוצר לבת הזוג - עמ"ה 6/97 ניר יוסף נ' פ"ש נתניה

בלב המחלוקת בין הצדדים עמדה השאלה, מהו דין השבח שנצמח לאישה, בגין נכס מקרקעין שהיה רשום על שמה ואשר נרכש על ידה (לאחר נישואיה), לעניין חישובו במסגרת פקודת מס הכנסה - חישוב נפרד בצמוד להכנסתה או חישוב מאוחד עם הכנסת בעלה. בני הזוג נישאו טרם חקיקתו של חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973.

בית המשפט קבע, כי הרישא לסעיף 48ב לחוק מס שבח באה לצמצם את תחומי תחולת הסעיף, כך שלא לכל דבר ועניין יחשב השבח כהכנסה חייבת, אלא רק לגבי שלב קביעת שיעורי המס והזיכויים ממנו. לכן בנסיבות אלה, כאשר מיסוי השבח מתבצע במסגרת חוק מס שבח, הרי שיש לראות באישה כמי שנחשבת ל"חייב במס" בגין השבח שנצמח על נכס בבעלותה וזאת מבלי להיזקק כלל להוראות הפקודה בעניין חישוב המס במאוחד או בנפרד.

2.4 פריסה וחלוקה של הכנסה למספר שנים

הלן מנויות החלופות השונות לפריסת הכנסות למספר שנות מס על פי הוראות פקודת מס הכנסה.

בהקשר זה ראה סעיף 11.9 למדריך המס הדן בפריסה ומקדמות רווח הון.

2.4.1 הכנסות אחרות - סעיף 3(ט)(2) לפקודת מס הכנסה

פריסת הכנסה למספר שנים מאפשרת ניצול מדרגות מס, נקודות זיכוי וכו' בשנות הפריסה שלא נוצלו. סעיף 3(ט) לפקודה מטיל חבות במס על הפרש בין המחיר ששולם בעד זכות לבין מחירה בפועל. הסעיף חל על עובד, נותן שירותים ובעל שליטה שקיבלו זכות כאמור ומימשו אותה.

סעיף 3(ט)(2) לפקודה מאפשר לבצע פריסת הכנסה בזו הלשון:

"לפי בקשת הנישום יחושב המס על הפרש במימוש זכות כאמור כאילו היה הכנסה שנתקבלה בחלקים שנתיים שווים שמספרם השנים שמיום מתן הזכות ועד למימושה אך לא יותר משש שנים המסתיימות בשנת המימוש". (ההדגשות אינן במקור).

כלומר, הכנסה ממימוש זכות כאמור, ניתנת ל"פריסה" לאחור עד שנת המימוש במשך תקופת ההחזקה ולא יותר משש שנות מס.

2.4.2 פריסת דמי-מפתח או פרמיה לפי סעיף 6(2) לפקודה (סעיף 8 לפקודה)

על פי סעיף 8(א) לפקודה רשאי נציב מס הכנסה להתיר חלוקת הכנסה מדמי מפתח, פרמיה שהינה דמי השתתפות בהוצאות בנייה וכד', לתקופת חוזה השכירות או לכל תקופה אחרת שתיקבע על ידו. בעבר קבע הנציב הסדר מיוחד לגבי חלוקת הכנסות אלה, אולם בתקופת האינפלציה הדוהרת צמצם הנציב את הפעלת הסדר הפריסה למקרים חריגים.

סעיף 8 לפקודה קובע, שהכנסה לפי סעיף 6(2) או 7(2) לפקודה תיכלל בהכנסתו החייבת של הנישום בשנת המס שבה קיבל אותה בפועל, גם אם הינה הכנסה מראש. דהיינו, אפשרויות הפריסה שהיו קיימות לפני תחילת הסעיף דלעיל צומצמו ביותר, בעיקר לגבי הכנסות מדמי מפתח, הנכללות בסעיף 8 לפקודה.

2.4.3 הכנסה ממכירת פטנט, מדגם או זכות יוצרים (סעיף 8 לפקודה)

סעיף 8(ב) לפקודה מאפשר לנציב מס הכנסה לחלק למספר שנים הכנסה שהושגה על ידי ממציא ממכירת פטנט או מדגם, או על ידי יוצר (לדוגמה: מלחין) ממכירת זכות יוצרים - וזאת כדי למנוע הטלת מס בשיעורים גבוהים על הכנסה שהופקה במשך תקופה ארוכה אך התקבלה בשנת מס אחת.

סעיף 8(ב) לפקודה מוסיף וקובע שהוראה זו לא תחול על ההכנסה על פי סעיף 9(2) לפקודה - הכנסה שהושגה על ידי ממציא ממכירת פטנט או מדגם או הכנסה שהושגה ממכירת זכות יוצרים על ידי היוצר, אם ההמצאה או היצירה נוצרו שלא בתחום עיסוקם הרגיל של הממציא או היוצר - יחד עם זאת יצוין, כי מכוח סעיף 125 לפקודה שיעור המס על הכנסה, שחל עליה סעיף 9(2) לפקודה, לא יעלה על 40%.

2.4.4 פריסת הכנסה של עובד - הפרשי שכר, דמי פדיון חופשה, מענק פרישה, היוון קיצבה (סעיף 8 לפקודה)

סעיף 8(ג) לפקודה מאפשר חלוקת הכנסות מסויימות, שנתקבלו בשנת מס אחת, לתקופה של עד שש שנות מס שקדמו ליום התשלום או שיבואו לאחר מכן.

סעיף זה דן בפריסה של הפרשי שכר, דמי פדיון חופשה שקיבל עובד והחלק החייב במס של מענק פרישה או של היוון קיצבה.

ההיגיון העומד מאחורי הוראות סעיף 8(ג) לפקודה הוא, כי ההכנסות ממקורות אלה נוצרו למעשה במשך תקופה של מספר שנים, ולא יהיה נכון לחייבן במס כאילו נוצרו בשנה אחת. לפיכך, הסמיכה הפקודה את הנציב לייחסן למספר שנים, לפי שיקול דעתו.

נישום או יורשיו רשאים לבקש -

(1) שהפרשי השכר ייראו כאילו נתקבלו בשנים שאליהן הם מתייחסים, אך לא יותר משש שנות מס המסתיימות בשנה שבה נתקבלו;

(2) שדמי פדיון חופשה יחולקו בחלקים שווים לתקופה שלא תעלה על שש שנים המסתיימות בשנה שבה נתקבלו, אך לא יותר ממספר שנות עבודתו;

(3) שאותו חלק ממענק הפרישה או מענק מוות החייב במס או הסכום המתקבל מהיוון קיצבה ייראה כאילו נתקבל בחלקים שנתיים שווים בשנות העבודה שבשלהן שולם או בתקופה שבה נוצרה הזכות לקיצבה, אך לא יותר משש שנים המסתיימות בשנה שבה נתקבלו המענק או היוון הפרישה.

ניתן לפרוס מענק פרישה או מוות החייב במס גם **קדימה**, באישור הנציב, אך במקרה זה תהיה הפריסה מותנית בתנאים שיקבעו, לרבות תשלום מקדמה.

בתקופת האינפלציה הדוהרת, במקרים הבודדים שבהם שוכנע הנציב שאכן יש להתיר פריסה קדימה, הותנתה הפריסה בתשלום מקדמה, וזאת לגבי כל סוגי ההכנסות המנויות בסעיף 8 לפקודה.

בעדכון מס' 7 להחלטות ועדת פסיקה, נקבע, בין היתר, כדלקמן:

לגבי פריסת ההכנסות לשנים קודמות - פריסת ההכנסה לשנים קודמות הינה פריסה טכנית המתבצעת לצורך חישוב המס החל על הנישום בשל אותה הכנסה. הפריסה אינה משנה את מועד אירוע המס, על כל המשתמע מכך (ראה פס"ד חנניה בידרמן, עמ"ה 16/94 נ' פ"ש מפעלים גדולים). בהתאם לכך, כנגד סכומי הפריסה לא יינתנו בשנות הפריסה הקודמות למועד אירוע המס ניכויים ופטורים אישיים, הפסדים וכיוצא באלה. בחישוב המס החל על ההכנסה שנפרסה יינתנו נקודות זיכוי, אולם זיכויים וניכויים אחרים לא יינתנו.

לגבי פריסת מענק פרישה או מענק עקב מוות או הכנסה מהיוון קיצבה, לשנים הבאות - על פריסה קדימה יחולו הכללים הבאים:

- א. ההכנסה תיוחס, בשיעורים שווים, לשנות המס שבפריסה ולעניין שיעור המס והמקדמה, יראו הכנסה זו כהכנסתו התחילית של הנישום באותה שנה.
- ב. הנישום יוכל לקבל פטור ממס לפי סעיף 5(9) לפקודה בגין הכנסה זו בכל אחת משנות הפריסה (ראה התייחסותנו בסעיף 2.4.5 לפסק דין שרל שבטון), אם הוכחה זכאותו על פי הסעיף וכן לקבל נקודות זיכוי וניכויים אישיים.
- ג. הפסדים שנוצרו בשנות הפריסה לא יותרו בקיזוז כנגד הכנסה זו.
- ד. במועד אישור הפריסה ישלם הנישום מקדמה בשיעור של 47%, או בשיעור אחר שיקבע פקיד השומה.
- ה. הכנסות שיפיק הנישום בשנות הפריסה יוספו על ההכנסה שנפרסה ויחוייבו במס לפי יתרת מדרגות המס בהתאם.
- ו. על פי תקנות מס הכנסה (פטור מהגשת דין וחשבון), מחוייב יחיד שהכנסתו או הכנסת בן זוגו בשנת המס כללה סכום שהתקבל עקב היוון קיצבה, לגביה התיר הנציב חלוקת ההכנסות לשנים הבאות, בהגשת דוח שנתי עבור כל שנת מס.
- ז. בחישוב המס החל על ההכנסה שנפרסה יינתנו נקודות זיכוי, אולם זיכויים וניכויים אחרים לא יינתנו.

2.4.5 פריסת מענק פרישה לשנים הבאות תוך ניצול פטור לנכה - עמ"ה 1017/06 שרל שבטון נ' פ"ש ת"א 5

בלב המחלוקת בין הצדדים עמדה השאלה, האם הוראות סעיף 8(ג)(3) לפקודת מס הכנסה, המתיר לחלק את ההכנסה ליותר משנה אחת חלה גם לעניין הפטורים והזיכויים ולא רק לעניין שיעורי המס החלים על הנישום.

למערער נקבעה נכות רפואית צמיתה של 100%, ובעקבות כך, פרש מהעבודה וקיבל מענק פרישה, הזכאי לפטור מכח סעיף 5(9) לפקודת מס הכנסה (נוסח חדש), התשכ"א-1961 (להלן: "הפקודה"), העוסק בפטור הניתן לנכים ועיוורים. המערער ביקש לפרוס את הסכום החייב במס (מעל לתקרת הפטור) למשך 6 השנים הבאות, החל מהשנה בה פרש, וזאת בהתאם להוראות סעיף 8(ג)(3) לפקודת מס הכנסה, המתיר לחלק את ההכנסה ליותר משנה אחת. המערער דרש כי הפטור האמור הניתן לנכה יחול לגביו בכל אחת משש השנים החל משנת קבלת המענק. במלים אחרות, המערער טען כי הוא זכאי ליהנות בכל שנה מתקרת הפטור לנכה בגין הכנסה מיגיעה אישית, דהיינו שש פעמים גובה תקרת הפטור השנתית.

פקיד השומה טען כי הפריסה היא טכנית ונועדה רק לצורך התחשבות בשיעור המס והזיכויים ממנו. ההכנסה מהמענק התקבלה בשנת 2005 ועל כן זכאי המערער ליהנות פעם אחת בלבד מתקרת הפטור.

בית המשפט המחוזי אבחן בין הסדר המהווה במהותו פריסת מס, כפי שטען פקיד השומה, לבין הסדר המהווה פריסת הכנסה, כטענת המערער. בית המשפט המחוזי קבע כי תכלית הסעיף הנה פריסת ההכנסה בהיותה מנגנון מתקן לעיוות הנוצר בכך שפלוני מקבל בבת אחת הכנסה שניתן לייחס למספר שנים, ועל כן, מדובר בפריסת הכנסה. מוסיף ואומר בית המשפט כי לו מעוניין היה המחוקק לצמצם את תחולת הפטור האמור לעיל, היה עושה זאת במפורש.

בית המשפט המחוזי קיבל את הערעור.

2.4.6 פריסת מענק חייב - פטור לקיצבה המשתלמת מאת מעביד או קופת גמל - סעיף 9א(ד) לפקודה

סעיף 9א(ד) לפקודה כולל הוראות בעניין שיטת החיוב במס של חלק המענק החייב, כאשר בחר הנישום לשלם מס על חלק זה. הסעיף קובע, כי את חלק המענק החייב במס יש לפרוס - לצורך חישוב המס המגיע - על פני שש שנות מס קודמות, המסתיימות בשנת המס בה נתקבל המענק.

נוסף לכך נאמר בסעיף, כי נציב מס הכנסה רשאי, לפי בקשת הנישום, להתיר פריסה לתקופה אחרת, בתנאים שיקבע, לרבות תשלום מקדמה (ראה לעניין זה סעיף 8(ג)(3) לפקודה).

2.5 הכנסה מיגיעה אישית

סעיף 1 לפקודת מס הכנסה מגדיר:

"הכנסה מיגיעה אישית" - לרבות -

- (1) קיצבה המשתלמת מאת מעביד לשעבר;
- (2) קיצבה המשתלמת מאת קופת גמל לקיצבה בשל עבודה, או מכוח חברות בה במשך חמש שנים לפחות, לאדם שבחמש השנים שקדמו לתחילת תשלום הקיצבה היתה מרבית הכנסתו החייבת מיגיעה אישית;
- (3) קיצבה המשתלמת לשאיריו של מי שחלות עליו פסקאות (1) או (2) מכוח זכאותו לקיצבה כאמור בהן;
- (3א) קצבת אבדן כושר עבודה המשתלמת מקופת גמל לקצבה או מקופת גמל לתגמולים או המשתלמת על פי ביטוח מפני אבדן כושר עבודה; לענין זה, "אבדן כושר עבודה" - פגיעה בכושר עבודה בשל מחלה, נכות או תאונה, שגרמה לאבדן או להפסד של השתכרות או רווחים לפי סעיף 2(1) או (2);
- (4) קיצבה חבת-מס המשתלמת מאת המוסד לביטוח לאומי;
- (5) מענק שנתקבל עקב פרישה או עקב מוות;
- (6) סכום המתקבל עקב היוון קיצבה מהקיצבאות האמורות בפסקאות (1) עד (4);
- (7) סכום המתקבל בידי אדם מדמי שכירות מהשכרת נכס, שבמשך עשר שנים לפחות לפני תחילת השכרתו שימש בידי האדם להפקת הכנסה מיגיעה אישית, מעסק או ממשלח יד; לעניין זה, "אדם" - לרבות מי שהיה בן זוגו ערב פטירתו.

2.6 פטור יחסי חמס לחלק מהשנה לעיוור ונכה (חוזר מס הכנסה)

חוק התכנית להבראת כלכלת ישראל תיקן את סעיף 9(5) לפקודה (להלן: "התיקון"). התיקון הינו בתחולה מיום 1.7.03 ולהלן עיקריו:

הכנסה מיגיעה אישית

סעיף 9(5)א לפקודה בנוסחו לפני התיקון, קובע פטור לעיוור או נכה שחל עליהם הסעיף, עד לסכום של 546,000 ש"ח⁽¹⁾ (נכון לשנת 2009). החל מהתיקון, נקבעו בסעיף זה הוראות שונות לגבי הזכאות לפטור על הכנסה מיגיעה אישית כדלקמן:

- (א) נקבעה לנישום נכות לתקופה של 184 ימים או פחות - לא יינתן פטור.

- (ב) נקבעה נכות לתקופה שבין 185 ימים לבין 364 ימים - יינתן פטור להכנסה עד לסכום של 65,400 ש"ח^(*) (נכון לשנת 2009). אם הנכות מתחלקת לשתי שנות מס, יחושב הפטור בכל שנת מס באופן יחסי למספר ימי הנכות (הנמוך מבין סכום ההכנסה ותקרת הפטור הנ"ל, כשהם מוכפלים במספר ימי הנכות בשנת המס ומחולקים ב-365), ובלבד שבשנת המס השניה לא יעלה הפטור ממס על 65,400 ש"ח^(*) (נכון לשנת 2009) בניכוי הפטור שניתן בשנת המס הקודמת.
- (ג) נקבעה נכות לתקופה של 365 ימים או יותר - יינתן פטור להכנסה עד לסכום של 546,000 ש"ח^(*) (נכון לשנת 2009). לגבי חלק משנת המס יינתן הפטור באופן יחסי (הנמוך מבין סכום ההכנסה ותקרת הפטור, כשהם מוכפלים במספר ימי הנכות בשנת המס ומחולקים ב-365).

הכנסה שאינה מיגיעה אישית

סעיף 9(5)(ב) לפקודה, בנוסחו לפני התיקון, קובע פטור לעיוור או נכה שחל עליהם הסעיף, אם היתה לו הכנסה מיגיעה אישית נמוכה מ- 65,400 ש"ח^(*) (נכון לשנת 2009). במקרה זה, יינתן פטור גם להכנסה שאינה מיגיעה אישית עד לסכום כולל של 65,400 ש"ח^(*) (נכון לשנת 2009). אולם, אם היתה לנישום הכנסה מריבית המשולמת מכספים שהופקדו בפקדון, בתכנית חסכון או בקופת גמל, אשר מקורם בפיצויים או בכספי ביטוח שהתקבלו בשל נזקי גוף - יינתן פטור להכנסה עד לסכום כולל של 233,280 ש"ח^(*) (נכון לשנת 2009).

(*) על פי סעיף 120ב לפקודת מס הכנסה נקבע כי ב-1 בינואר של כל שנת מס יתואמו תקרות ההכנסה, נקודות קיצבה וכן הנחות סוציאליות לפי שיעור עליית המדד בשנת המס הקודמת. "הנחות סוציאליות" כוללות גם את הסכום הנקוב בסעיף 9(5), לעניין תקרת ההכנסה הפטורה של עיוור או נכה 100%.

2.7 פטור ממס על דמי שכירות שמקבל קשיש

סעיף 9(25) לפקודה נועד להקל על קשיש, העוזב את מקום מגוריו ועובר להתגורר בבית אבות.

הסעיף קובע, כי הכנסה מדמי שכירות מהשכרת דירת המגורים, שבה גר קשיש לפני שעבר לבית אבות, פטורה ממס. הפטור כאמור הוא לגבי דמי השכירות השנתיים - עד למחצית סכום התשלום השנתי, שמשלם הקשיש בעד החזקתו בשנת המס בבית האבות.

הפטור ניתן רק לקשיש שעובר לגור "בבית אבות" כהגדרתו בסעיף כמפורט להלן:

"**בית אבות**" - מקום מגורים קבוע לשלושים יחידים לפחות שגילם מעל 65 שנים, שניתן לו רשיון על פי חוק הפיקוח על המעונות, התשכ"ה-1965".

יוצא אפוא, קשיש שעבר לגור בבית מלון, שאינו עונה למבחנים של בית אבות, או שעבר לגור בדירה אחרת, לא יהא זכאי לפטור זה.

2.8 פטור ממס על קיצבה על פי הסכם עזבון בחיים

סעיף 9(23) לפקודה פוטר ממס קיצבה שמקבל אדם, על פי הסכם למתן עזבון בחיים למוסדות הלאומיים. הכוונה להסכם, שבו מעביר אדם רכוש לאחד מן המוסדות הלאומיים, ובתמורה הוא זכאי לקיצבה למשך כל ימי חייו. מוסדות לאומיים הם הקרן הקיימת לישראל, קרן היסוד - המגבית המאוחדת לישראל או מוסד אחר שקבע שר האוצר.

הפטור ניתן לחלק מן הקיצבה, בהתחשב בגילו של מעביר הרכוש, כמפורט להלן:

- (1) אם לנותן העזבון בחיים לא מלאו 50 שנה בעת נתינתו - ייקבע פטור בשיעור 50% מהקיצבה;

- (2) אם בעת נתינת העיזבון בחיים מלאו לנותן 50 שנה אך לא מלאו לו 60 שנה - ייקבע פטור בשיעור 60% מהקיצבה;
- (3) אם בעת נתינת העיזבון בחיים מלאו לנותן 60 שנה אך לא מלאו לו 70 שנה - ייקבע פטור בשיעור 75% מהקיצבה;
- (4) אם בעת נתינת העיזבון בחיים מלאו לנותן 70 שנה אך לא מלאו לו 80 שנה - ייקבע פטור בשיעור 80% מהקיצבה;
- (5) אם בעת נתינת העיזבון בחיים מלאו לנותן 80 שנה - ייקבע פטור בשיעור 90% מהקיצבה.
- פטור זה הוא במקום הפטור הניתן לפי סעיף 9ב לפקודה (כמפורט להלן) ונותן העיזבון לא יהא זכאי לזיכוי או לניכוי לפי כל דין בשל מתן אותו עיזבון בחיים.
- סעיף 9ב קובע, כי:

"35% מההכנסה לפי סעיף 2(5) שמקבל אדם בהגיעו לגיל פרישה כמשמעותו בסעיף 9א(א) או שמקבלים שאירים ואיננה קיצבה כמשמעותה בסעיף 9א(א) - פטורים ממס; סכום המתקבל עקב היוון קיצבה פטורה לפי סעיף זה - פטור ממס".

2.9 מיסוי הכנסות מדמי שכירות של דירת מגורים

2.9.1 פטור ממס

ביוני 1990 פורסם חוק מס הכנסה (פטור ממס על הכנסה מהשכרת דירת מגורים) (הוראת שעה), התש"ן-1990 (להלן: "החוק"). החוק קובע, כי יחיד שהיתה לו בשנת המס הכנסה של דמי שכירות מהשכרת דירת מגורים המשמשת למגורים בישראל, יהיה פטור ממס על הכנסה זו, בהתקיים התנאים הקבועים בחוק, עד לתקרה.

התנאים המצטברים לפטור ממס הם:

- (1) המשכיר הוא יחיד;
- (2) דמי השכירות הם מדירה או חלק ממנה המיועדים לשמש למגורים, למעט דמי שכירות מדירה הרשומה (או שיש לרשמה) בפנקסים שחייבים לנהל לגבי הכנסת המשכיר מעסק;
- (3) הדירה הושכרה ליחיד או לשוכר שהוא חבר בני אדם שעיקר פעילותו מתן דיוור לזכאים שקבע משרד הבינוי והשיכון, לקליטת עליה, לבריאות או לסעד והוא (חבר בני האדם) שוכר את הדירה כדי להשכירה למטרה כאמור ליחיד שאינו עובד באותו חבר בני אדם ושלא למטרת רווח;
- יצוין, כי על מנת לקבל פטור, בהשכרה לחבר בני אדם כאמור לעיל, על חבר בני אדם להיות מאושר לעניין זה על ידי נציב מס הכנסה בהודעה ברשומות;
- (4) למשכיר יש מסמך בחתימת ידו של השוכר המאשר כי הדירה משמשת לו למגורים בלבד;
- (5) דמי השכירות התקבלו בשל תקופה בה החוק היה בתוקף.
- בהקשר לתחולת חוק זה על חברה משפחתית / שקופה ראה גם פס"ד נטע עצמון עמ"ה 12/94; 19/94 סעיף 16.4 למדריך המס.

הוראת השעה הפכה לחוק קבוע במסגרת חוק ההסדרים לשנת 2007 סכום תקרת הפטור ממס בגין ההכנסה מהשכרת דירת מגורים לחודש הינו 4,510 ש"ח בשנת המס 2009.

יצויין בהקשר זה, כי תקרת הפטור בחוק זה נקבעת על פי המנגנון הבא: כאשר דמי השכירות החודשיים עולים על תקרת הפטור ממס, המפורטת לעיל, אזי מופחתת תקרת הפטור מחלק דמי השכירות העולה על אותה תקרה, משמע, ככל שדמי השכירות גבוהים יותר, יורדת תקרת הפטור, ויתכן אף מצב בו אין היא אפקטיבית כלל.

הכנסה מדמי שכירות העולה על "תקרת הפטור המתואמת" כאמור, תתחייב במס לפי שיעור המס השולי החל על היחיד, וכנגדה ניתן יהיה לנכות הוצאות ששימשו בייצור ההכנסה באופן יחסי, בהתאם למנגנון ייחוס הוצאות שנקבע בסעיף 18(ג) לפקודה.

2.9.2 מס מחזור בשיעור מוקטן של 10% על הכנסת יחיד מדמי שכירות

סעיף 122 לפקודה, קובע כי יחיד זכאי לשלם מס בשיעור 10% בלבד על הכנסות ברוטו (ללא ניכוי הוצאות) מהשכרת דירה למגורים.

יחד עם זאת, נקבע כי שיעור מס מוגבל כאמור יחול רק אם הכנסתו של היחיד מדמי השכירות אינה נחשבת כהכנסה מעסק ואם הדירה משמשת למגורים בישראל.

עקב הרחבת מעגל ההכנסות החייבות בידי תושב ישראל לגבי הכנסות שהופקו או נצמחו מחוץ לישראל ומעבר לשיטת המיסוי הפרסונלי, כלומר, מיסוי תושב ישראל על כלל הכנסותיו ללא אבחנה בין אלה המופקות בישראל לבין אלה המופקות מחוץ לישראל, חוייבו בין היתר הכנסות פאסיביות נוספות, כגון: הכנסה מדמי שכירות בידי תושב ישראל מחוץ לישראל. ועל כן, צויין בסעיף 122 ששיעור המס המוגבל יחול רק על הכנסות מדמי שכירות בגין דירה המשמשת למגורים בישראל.

שיעור מס מוגבל של 10% כאמור חל אף אם השוכר הוא תאגיד (הפטור חל כאשר המשכיר הוא יחיד) אך ההשכרה היא למגורים.

המקדמה או המס על הכנסות השכרת דירה למגורים (בשיעור של 10%) ישולמו תוך 30 יום מתום שנת המס שבה היתה ליחיד הכנסה מדמי שכירות, אלא אם כן שילם היחיד באותה שנת מס מקדמות לפי סעיף 175 לפקודת מס הכנסה (נכון לשנת 2007 ואילך).

יודגש, כי יחיד שבחר לשלם מס מופחת כאמור, לא יהיה זכאי לנכות פחת או הפחתה אחרת בשל הדירה או הוצאות שהוצאו בייצור הכנסה מדמי השכירות וכן לא יהיה זכאי לקיזוז, לזיכוי או לפטור מההכנסה מדמי השכירות או מהמס החל עליה.

יצויין כי לחילופין, היחיד רשאי לבחור בתשלום מס על ההכנסות מהשכרת דירה למגורים לפי שיעור המס השולי החל עליו, תוך ניכוי ההוצאות שהוצאו בייצורה.

2.9.3 הכנסות מדמי שכירות מחוץ לישראל

סעיף 122א דן בשיעור המס של יחיד שהיתה לו בשנת המס הכנסה מדמי שכירות מהשכרת מקרקעין מחוץ לישראל ונקבע כי יחיד שהיתה לו הכנסה כאמור, שאינה הכנסה עסקית, רשאי לבחור בין מיסוי בשיעור מס מלא על פי שיעור המס השולי, תוך תביעת מלוא ההוצאות וקבלת זיכוי מהמס הזר, לבין תשלום מס בשיעור 15% בניכוי פחת אך ללא ניכוי כל הוצאה אחרת, וכן ללא זכות לקיזוז, לזיכוי או לפטור מההכנסה מדמי השכירות או מהמס החל עליה, לרבות אי קבלת זיכוי בגין המס הזר.

2.10 עבודה בחלק מהשנה

(מתוך פירסומי נציבות מס הכנסה)

מי שלא עבד בחלק מן השנה ולא היו לו הכנסות נוספות לבד ממשכורת, זכאי לניכוי מס מופחת ממשכורתו וזאת משום שנקודות הזיכוי הן שנתיות (חישוב המס כולו הוא שנתי מ-1 בינואר ועד 31 בדצמבר) וחלות גם על חודשים בהם לא היתה לו הכנסה.

את ההקלות בחישוב המס מקבל השכיר מן המעביד. על השכיר להביא למעביד הוכחות כגון אישור משטרת הגבולות על שהייה בחו"ל, אישור מחלה וכו'... כי בחלק מן התקופה לא היו לו הכנסות, למלא טופס 101 ואז יהיה המעביד רשאי להקטין את המס המנוכה מן המשכורת, זאת

בהתחשב במספר החודשים בהם לא היתה לשכיר הכנסה חייבת. חשוב לציין כי במידה ואין לעובד הוכחות כאמור, יש לפנות לפקיד השומה לצורך קבלת ההקלה.

יצוין, כי אם לא היתה לשכיר הכנסה משכר עבודה בחלק מהשנה אך היתה לו הכנסה מתגמולים למשרתים במילואים, דמי לידה, דמי פגיעה בעבודה או דמי אבטלה, שמשלם הביטוח הלאומי - שהם הכנסה החייבת במס - יש למלא טופס 116 אצל פקיד השומה באזור המגורים ולבקש תיאום מס.

2.11 ניכוי או זיכוי עבור תשלומים לקופות גמל (מתוך פירסומי נציבות מס הכנסה)

ניכוי פירושו הפחתה מסכום ההכנסה החייבת במס שעליה יחושב המס לתשלום. **זיכוי** פירושו הפחתה מהמס, אשר בו חויב עובד שכיר או עצמאי.

שכיר או עצמאי אשר הפקידו לקופת גמל לתגמולים, לקיצבה, או לביטוח חיים - קופות שאושרו על ידי נציב מס הכנסה - זכאי להקלה ממס.

העצמאי מקבל את הטבת הניכוי והזיכוי בעת הגשת הדוח השנתי, ואילו העובד השכיר יכול לקבל הטבות מס אלו בתנאים הבאים:

עובדים שכירים אשר הפקדתם לקופות גמל נעשתה כעמיתים עצמאים, נאלצו בעבר להגיש דוח לרשויות המס כדי ליהנות מן ההטבות בגין הפקדות אלו.

לאור ההנחיות שפורסמו על ידי רשות המיסים, יוכלו מעבידים להתיר הטבות בגין הפקדות לקופות גמל לתגמולים או לקיצבה לעובדים דרך המשכורת בשנה השוטפת, באמצעות התרת ניכוי או זיכוי לפי סעיפים 45א' ו/או 47 לפקודת מס הכנסה, בכפוף לעמידה בתנאים שנקבעו בהנחיות. ההנחיות נקבעו על פי סעיף 9(א) לתקנות מס הכנסה ומס מעסיקים (ניכוי ממשכורת ומשכר עבודה ותשלום מס מעסיקים), התשנ"ג-1993 (להלן: "**התקנות**").

ההקלות כפי שיפורטו להלן תינתנה רק בגין תשלומים לקופות גמל באופן הבא:

המקרה השכיח ביותר - תשלומי עובד לקופת גמל כעמית שכיר כאשר כל התשלומים נעשים באמצעות המעביד כניכוי במקור מהמשכורת.

תשלומים של עובד כעמית עצמאי לקופת גמל על שמו, או על שם בת זוגו או ילדיו והתשלום נעשה באמצעות המעביד כניכוי במקור מהמשכורת.

תשלומים של עובד לקופת גמל כעמית עצמאי, תשלום שלא באמצעות המשכורת (הטבה בגין תשלום כעמית עצמאי תינתן רק אם התוכנית על שם העובד ולא על שם בני משפחתו).

להלן התנאים בהם ניתן לאפשר לעובד לקבל הטבות בגין ההפקדות שפורטו לעיל:

המעביד מנהל מערכת שכר ממוכנת והוא מנהל ספריו כדן.

בתלושי משכורת, טופס 106 ובכרטיסי הנהלת החשבונות, מופיע בסכום נפרד מרכיב השכר שבעדו העובד זכאי לזכויות סוציאליות.

כדי למנוע כפל ניכויים / זיכויים, ההטבה תינתן רק לעובד שחישוב המס משכרו נעשה לפי תוספת א' לתקנות והוא מועסק אצל המעביד מתחילת שנת המס.

העובד הצהיר בפני המעביד כי מלבדו לא יהנה אף אחד אחר מבני משפחתו בהטבת מס בגין הפקדות עליהן הוא דורש את הניכוי/זיכוי.

העובד ימציא למעביד אישורים מקוריים ומפורטים על ההפקדות בקופה הכוללות: שם, שם הקופה, סוג הקופה, סכומים ותאריכי הפקדה וכן ציון שהקופה מאושרת לפי סעיפים 47 ו-45א' לפקודה.

האישורים המקוריים וההצהרות ישמרו עם ספרי החשבוניות למשך התקופה הרשומה בחוק.

האישור המקורי שהוגש למעביד לצורך מתן ההטבה יסומן בחותמת המאשרת כי ניתנה הטבה בגין האישור. במידה והעובד צריך להגיש דוח למס הכנסה רשאי המעביד למסור לו את האישורים המקוריים לצרכי הגשת דוח שנתי למס הכנסה בלבד שבידי המעביד יישאר צילום האישור והצהרת העובד כי האישור הוחזר לו לצורך זה.

מכאן שהנחיות אלו יכולות להקל על שכירים אשר מטבעם לא חייבים בהגשת דוחות למס הכנסה, אך מעוניינים לקבל את הטבות מס בגין הפקדות לקופות גמל, על ידי מתן הרשאה לקבלת ההטבות דרך המעביד באמצעות המנגנון המתואר לעיל.

עובד המשלם בעצמו לקופת גמל כאמור, ולא ניצל את ההטבות דרך המשכורת, רשאי להגיש דוח שנתי להחזר מס ולבקש מפקיד השומה לקבל הטבות אלו. בהקשר זה ראה סעיף 2.12 להלן.

בהקשר זה ראה סעיפים 3.2-3.5 למדריך המס.

2.12 בקשה להחזר מס

(מתוך פירסומי נציבות מס הכנסה)

עובד שכיר, שבמהלך השנה לא נהנה מההטבות המגיעות לו רשאי להגיש בקשה להחזר מס.

את הבקשה יש להגיש באמצעות דוח מקוצר (טופס 0135) המיועד לעובד שכיר שהכנסתו ממשכורת בלבד, ולצרף את המסמכים הבאים:

- (1) טופסי 106 שהוציאו המעבידים (לשני בני הזוג), ובמקרה של פרישה - טופס 161 (החל מחודש 10/2006 בצרוף טופס 161א');;
- (2) אישורים על הפרשות לקופות גמל וביטוח חיים מצד העובד עצמו;
- (3) אישורים אחרים המקנים הקלה במס;
- (4) אישורים על ניכוי במקור מריבית ורווח הון מניירות ערך (טפסים 867, 867א').

בקשות להחזרי מס ניתן להגיש עד שש שנים אחורה משנת המס הנוכחית.

2.13 חישוב נפרד לבני זוג שמקור הכנסתם אחד

2.13.1 החזקות לקיום תלות במקורות הכנסה מיגיעה אישית הינן חזקות הניתנות לסתירה (ע"א 900/01 קלס נ' פ"ש ת"א 4)

סעיף 66(ד) לפקודה, קובע כי לא יתאפשר ביצוע חישוב הכנסה נפרד לבני זוג לגבי הכנסה מיגיעה אישית במקרים בהם מקורות הכנסתם של שני בני הזוג תלויים זה בזה. על מנת לקבוע מתי מתקיימת תלות כאמור, נקבעו בסעיף זה מספר חזקות. על פי אותן חזקות לא יראו בהכנסת בן זוג כבלתי תלויה במקור ההכנסה של בן הזוג השני, אם היא באה, בין השאר, מאחד מאלה:

1. עסק או משלח יד של בן הזוג השני.
2. חברה אשר בה יש לשני בני הזוג או לבן הזוג השני, במישרין או בעקיפין, זכות בהנהלה או 10% מזכויות ההצבעה, אלא אם התקיימו תנאים נוספים.
3. שותפות אשר בה יש לשני בני הזוג או לבן הזוג השני, במישרין או בעקיפין, 10% לפחות מהונה או מהזכות לרווחיה, אלא אם התקיימו תנאים נוספים.

עמדת פקיד השומה היתה כי חזקות אלה הן חזקות חלוטות, ובכל מקרה בו מתקיימת אחת מהחזקות לעיל, יתבצע חישוב מאוחד.

בפסק דין קלס, שניתן בבית המשפט העליון, נקבע באופן תקדימי, כי החזקות שבסעיף 66(ד) לפקודת מס הכנסה, אינן חזקות חלוטות, אלא חזקות הניתנות לסתירה על ידי הנישום, זאת לאור תכלית החוק והמטרות שנועד להגשים. בית המשפט פסק כי גם אם מבחינת פקיד השומה עשויה להיות עדיפות לקיומן של חזקות חלוטות (זאת משום שאיחוד הכנסותיהם עשוי ליצור הכנסה משותפת בעלת מדרגת מס גבוהה יותר), אין זו סיבה מספקת לשלול מנישום זכות והזדמנות לסתור את החזקה ולהוכיח את מצב הדברים לאשורו. לאור פסק הדין, נראה כי ניתן לבצע חישוב נפרד של הכנסות בני זוג, גם אם אחת מהחזקות שלעיל מתקיימת, זאת אם הנישומים יכולים להוכיח שמקורות הכנסותיהם לא תלויים זה בזה.

2.13.2 חוזר מס הכנסה 10/2004 בעקבות פס"ד קלס

בחוזר מס הכנסה שיצא בעקבות פס"ד קלס פורסמו הנחיות לפעולה לצורך הוכחת העדר תלות במקורות ההכנסה, להלן עיקר ההנחיות:

- נטל ההוכחה הוא על בני הזוג.
 - התלות במקורות כאמור תבדק לפי נסיבות כל תיק ותיק.
 - קיומה של התלות צריכה להיות מהותית ולא פורמלית.
1. ככלל, התלות במקורות ההכנסות מתבטאת ביכולת של אחד מבני הזוג להשפיע באופן מכריע על הכנסת בן זוגו ובכלל זאת על עצם העסקת בן הזוג ועל תנאי ההעסקה.
- יכולת ההשפעה תבדק לפי הנסיבות הנוגעות לבני הזוג ולמקורות ההכנסות כגון: היקף הסמכויות של בן הזוג בעסק או בתאגיד בכלל, וסמכויותיו בנוגע להעסקת עובדים בפרט, מידת השליטה של בן הזוג האחד בתאגיד בו מועסק בן הזוג האחר.
- העובדה שבן הזוג התקבל לעבוד בשל הקשר עם בן זוגו אין בה לבדה כדי להצביע על תלות.
- קיומה של תלות יכול שתתבטא גם בהעדר סבירות לגבי עצם ההעסקה של בן הזוג בעסק (ביצוע תפקיד שאינו נחוץ לעסק), לגבי גובה ההכנסה ולגבי תנאי העסקה של בן הזוג שייבחנו ביחס לתרומתו לעסק ובהשוואה לבעל תפקיד דומה בעסק שהוא צד שלישי שאינו קשור לבני הזוג או עובד בעסק דומה והכל לפי היקף המשרה ולפי ערך שעה לתשלום.
- נסיבות הפקת ההכנסה, התפקיד של בן הזוג בעסק והרקע המקצועי שלו עשויים להיות רלבנטיים להוכחת העדר התלות: ביצוע עבודה על ידי כל אחד מבני הזוג בניהול סניפים שונים ומרוחקים כשכל סניף מנוהל באופן עצמאי, רקע תעסוקתי קודם לבן הזוג במקום עבודה אחר, סוג העבודה והכשרה מיוחדת של בן הזוג.
- כשמתעורר ספק בנוגע לשאלת העדר התלות יש להוועץ ברפרנט המשפטי של משרד פקיד השומה.
2. באשר לשומות פתוחות בהן מתקיימת חזקה לפי סעיף 66(ד) לפקודה יש לאפשר לנישומים המבקשים זאת, לרבות בדרך של תיקון הדוח המקורי, להוכיח העדרה של תלות במקור ההכנסות; אם הוכיחו העדר תלות בהכנסותיהם יש לחשב את המס על ההכנסות בחישוב נפרד כאמור.
- אם לא הוכיחו העדר תלות בין מקורות הכנסותיהם יש לחשב את המס על הכנסותיהם בחישוב מאוחד ולערוך שומה בהתאם.
- פקידי השומה נדרשים להתייחס לבקשת התיקון כאמור תוך פרק זמן סביר, בכפוף לקבלת ההוכחות בדבר העדר התלות.
- יחד עם זאת יצויין כי על פי ההלכה הפסוקה הנוגעת להתיישנות סמכותו של פקיד השומה מקום בו הוגש תיקון, נמדדת תקופת הסמכות לפי מועד הגשת המסמך המתקן.

לפיכך הבקשה לשינוי הדווח, בטענה של העדר תלות במקור ההכנסות לאור פס"ד קלס, פותחת תקופת טיפול שומתי חדשה לפי סעיף 145(א)(2) ממועד הבקשה (ע"א 3656/95 פקיד שומה תל אביב 1 נ' רוכוורגר חברה לבניין בע"מ, דו ירחון למיסים יב/3 עמ' ה-69, עמ"ה 1084/99 ג.א.מ. בני אברהם ניהול פרויקטים בע"מ, דו ירחון למיסים יד/4 עמ' ה-147).

3. לגבי שומות סגורות, מובן כי אין מקום לתקן שומה לפי בקשת הנישום לאור פס"ד קלס זאת כיוון שההלכה הנובעת ממנו היא הלכה המשנה את ההלכה הקודמת.

2.13.3 הלכת לס (עמ"ה 542/06 לס ערן ודורית נ' פ"ש אילת מיום 2.3.2009)

בני הזוג לס עבדו בחברה אשר עסקה בתחום היין. הבעל ניהל את הפעילות מול הלקוחות המוסדיים והאשה ניהלה את הפעילות הקמעונאית. בפקיד שומה טענו כי ישנה תלות בהכנסות בני הזוג וביקשו לערוך חישוב מאוחד.

בני הזוג ערערו לבית המשפט המחוזי וטענו לגבי אי תלות במקור ההכנסה של שניהם וזאת בין היתר, על ידי הוכחת הכנסה סבירה של האשה, נחיצותה בעסק וכן בטענת היותה של חנות היין אשר נוהלה על ידי האשה, כמרכז רווח נפרד.

בני הזוג לא הצליחו להוכיח שחנות האשה מהווה מרכז רווח נפרד, וזאת לאור העובדה שחלק מהלקוחות היו משותפים, בני הזוג לעיתים החליפו זה את זה בעבודה והבעל הוא זה שקיבל את האשה לעבודה וקבע את שכרה בזמן שהוא מחזיק 99% ממניות החברה. בית המשפט המחוזי קבע, במסגרת פסק דין מנחה, כי אין די בנחיצות המערערת בתפקידה וסבירות הכנסתה ועל כן דחה את הערעור.

2.13.4 הלכת שקורי (עמ"ה 1250/05 שקורי שרה ושחר נ' פ"ש רחובות מיום 11.6.2009)

במסגרת פסק דין מנחה של בית המשפט המחוזי פסק השופט מגן אלטוביה כי יש לקבל את עמדתם של בני הזוג ולאפשר להם להפריד את חישובי המס שלהם למרות קיומה של תלות במקור ההכנסה.

בני הזוג שקורי הם המנהלים והבעלים במשותף של חברה לשיווק קוסמטיקה אשר עובדים בחברה בתפקידים מוגדרים ונחוצים ומושכים משכורות בנפרד. בני הזוג ביקשו חישוב נפרד להכנסותיהם ובקשתם נדחתה.

לטענת המשיב, פ"ש רחובות, תנאי לחישוב נפרד הינו מקור הכנסה בלתי תלוי של כל אחד מבני הזוג, עניין שאינו מתקיים במקרה זה ולפיכך מחייב חישוב מאוחד לשני בני הזוג.

בית המשפט פסק לטובת בני הזוג שקורי וקבע כי אין חובה שיתקיימו מרכזי רווח נפרדים (למרות שקיומם מקל על שלילת החשש לשימוש לרעה בחישוב הנפרד) וקבע כי מספיק שבני הזוג מוכיחים כי הם עומדים במבחן "הנחיצות והנאותות", קרי, תפקידם בחברה הינו אמיתי ונחוץ לחברה, שכרם סביר, ואלמלא מילא בן הזוג את התפקיד היה נדרש לשכור את שירותיו של אחר לביצוע התפקיד ובאותו שכר, כי אז למעשה מתקיימת אי תלות במקור ההכנסה ויש לאפשר חישוב נפרד לבני הזוג.

פסק דין זה הינו מקל ונכתב ברוח הלכת קלס.

2.13.5 חישוב מס הכנסה נפרד לבני זוג העובדים יחד בעסק משותף - סעיף 66(ה) לפקודה

במסגרת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2006 (להלן: "חוק ההסדרים"), בוטל חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (הוראת השעה), התשס"א-2000, ותוקן נוסח סעיף 66(ה) לפקודה הדין בחישוב נפרד.

על פי חוזר מס הכנסה שלעיל סעיף 66(ה) לפקודה יחול כשקיימת תלות במקורות ההכנסה של בני הזוג ולפי תביעתם כאמור בסעיף. נראה כי הלכת פסק דין קלס תחול מקום בו ניתן להוכיח כי אין תלות במקורות ההכנסה.

סעיף 66(ה) קובע כי שני בני זוג העובדים יחד **בעסק משותף** יהיו זכאים **לחישוב מס הכנסה נפרד**, במקום חישוב מאוחד כפי שקיים כיום, לגבי הכנסתם מיגיעה אישית מאותו עסק.

כדי למנוע רישום בן זוג כעובד לצורך קבלת הטבות במס, החישוב הנפרד כאמור יהיה מותנה בהתאם לדרישות האוצר (שיקבעו באישור ועדת הכספים של הכנסת), וכן בהתקיים הדרישות והתנאים הבאים:

(1) לצורך השגת ההכנסה שלגביה נדרש החישוב הנפרד, כל אחד מבני הזוג עובד "במקום העיסוק הקבוע" **36 שעות בשבוע לפחות**, במשך תקופה של **עשרה חודשים** או יותר בשנת המס (אם נדרש החישוב הנפרד לגבי תקופה הקצרה משנת המס - יחולו ההקלות באופן יחסי);

"**מקום עסקים קבוע**" הוגדר במסגרת התיקון בזו הלשון: "מקום שבו מנהלים בני הזוג, בדרך קבע, את עסקם או משלח ידם או מקום שבו הם עובדים בדרך קבע, ובלבד שאינו דירת מגורים המשמשת למגוריהם של בני הזוג או של מי מהם, ואולם שר האוצר, באישור וועדת הכספים של הכנסת, רשאי לקבוע תנאים, שבהתקיימם ניתן יהיה להכיר בדירת המגורים כמקום עיסוק קבוע";

(2) לבני הזוג **אין** הכנסה אחרת לפי סעיף 2(1) (מעסק ו/או משלח יד) או 2(2) (הכנסת עבודה) לפקודת מס הכנסה, למעט הכנסה כאמור שקבע שר האוצר בתקנות, באישור וועדת הכספים של הכנסת (טרם נקבעו);

(3) כדי לבצע חישוב נפרד לפי סעיף זה יש להודיע לפקיד השומה באמצעות טופס המיועד לכך **חודש לפחות לפני תחילתה** של התקופה שבעדה נתבע החישוב הנפרד של המס. שוכנע פקיד השומה כי לא ניתן היה למסור את ההודעה עד למועד האמור, ניתן למסרה במועד אחר.

תוקפה של ההודעה הוא לשלוש שנות מס שתחילתן בתחילת שנת המס הראשונה שלגביה נדרש החישוב הנפרד, וכל עוד מתקיימים בבני הזוג התנאים המזכים בחישוב נפרד. על הכנסה שלגביה נתבע חישוב נפרד כאמור בסעיף קטן זה, לא יחולו הוראות סעיפים 38 ו-39.

בשנת המס 2009 **מוגבלת ההכנסה עליה יחול הסעיף לסכום של 45,000 ש"ח**.

2.13.6 חישוב נפרד בקיבוצים ובמושבים שיתופיים (חוזר מ"ה 11/2004)

במסגרת חוק המדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2004 תוקן סעיף 57 לפקודת מס הכנסה ונוספה לו פסקה (ב) לפיה, החל מיום 1.1.04 רשאי קיבוץ, כהגדרתו בפקודה, לתבוע כי ייעשה חישוב נפרד על כלל הכנסתו החייבת המתחלקת באופן רעיוני בין חבריו, בהפחתת הכנסה חייבת שאינה הכנסה לפי סעיפים 1(2) או 2(2) לפקודה.

החוזר מונה מספר תנאים אשר בהתקיימותם ניתן יהיה לתבוע חישוב נפרד כאמור לעיל, אך בכל אופן, בשנת המס 2009 ניתן יהיה לבצע חישוב מס נפרד רק על הכנסה מיגיעה אישית שאינה עולה על 45,000 ש"ח.

2.13.7 קיזוז הפסדים בין בני זוג בחישוב נפרד (עמ"ה 9025/06 חנה בן אליהו נ' פ"ש י-ם 1)

פסק דין זה משנת 2008 דן בערעור שהגישה אישה אשר לה הכנסות כשכירה ובעלת עסק עצמאי אשר צבר הפסדים, לקזז תחילה את הפסדיה כנגד הכנסתה ממשכורת ואת יתרת הפסדים אשר נוצרו ביקשה לקזז כנגד הכנסותיו של בעלה ממשכורת. אחת הטענות שנטענו על ידי בני הזוג היא שהחישוב הנפרד שסעיף 66 לפקודה מתייחס אליו הינו דוח למס ולא להכנסות בני הזוג.

בית המשפט קבע כי סעיף 28 לפקודה קובע כי הפסד של יחיד ניתן לקזז כנגד הכנסתו החייבת ולא כנגד הכנסת יחיד אחר כלשהו. עוד הוסיף בית המשפט כי בעבר התייחסו אל התא המשפחתי כאל יחידה מיסויית אחת, בה הכנסות האישה נבלעות בהכנסות הבעל, אולם במהלך השנים התחזקה בפסיקה ובחקיקה הגישה לפיה ראוי להתייחס לבני הזוג באופן נפרד ושוויוני.

עוד קבע בית המשפט כי הטענה לפיה החישוב הנפרד לפי סעיף 66 לפקודה מתייחס למס ולא להכנסות בני הזוג אינה נכונה מכיוון שבהמשך הסעיף יש התייחסות מפורשת להכנסה.

הערעור נדחה.

2.14 זיכוי בחישוב נפרד - חוק לתיקון פקודת מס הכנסה

בספר חוקים מספר 1842 מיום 19 במאי 2002, פורסם חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 131), התשס"ב-2002 (להלן: "התיקון").

במסגרת התיקון, תוקן סעיף 66(ג) לפקודת מס הכנסה, הודן בחישוב נפרד, ונקבע כי במקום פסקה (2) יבוא:

"לעניין זכאות לפי סעיף 37 של יחיד מוטב, כהגדרתו באותו סעיף (זיכוי בעד כלכלת בן זוג - פ.ק.), תובא בחשבון $\frac{1}{2}$ נקודת זיכוי בלבד, ולא תהא זכאות לנקודות זיכוי לפי סעיפים 38 (זיכוי בעד בן זוג עובד - פ.ק.) ו-39 (זיכוי בעד בן זוג עוזר-פ.ק.);"

לאור האמור, נישום, שהוא "יחיד מוטב", שבחר בחישוב מס נפרד ושכלכלת בן זוגו היתה עליו בשנת המס יהיה זכאי ל- $\frac{1}{2}$ נקודת זיכוי (גם לפני התיקון לא הייתה זכאות לנקודות זיכוי לפי סעיפים 38 ו-39 לפקודה). לעניין זה, "יחיד מוטב" הינו "יחיד שהוא או בן זוגו הגיע לגיל פרישה" (הוגדר במסגרת חוק המדיניות הכלכלית לשנת 2005).

תחילתו של תיקון זה יהיה ביום 1 בינואר 2003 והוא יחול לגבי שנת המס 2003 ואילך.

2.15 הנחות במס על פי יישוב מגורים

מכוח סעיפים 11, 11א ו-11ב לפקודה, מכוח חוק אזור סחר חופשי באילת ומכוח חוק הנחות ממס הכנסה, ניתנו הנחות מהמס לתושבי יישוב ספר, יישוב חוף, שטח פיתוח, באר-שבע והנגב וכן אזור אילת, בגין הכנסה חייבת מיגיעה אישית ובכפוף ל"תקרה" שנקבעה.

על פי סעיף 11 לפקודה, מי שבמהלך שנת המס היה לתושב אחד היישובים המזכירים בהנחה, או חדל להיות תושב ביישוב כאמור, יהא זכאי לזיכוי ממס יחסי לתקופת תושבותו ביישוב, ובלבד שהיה תושב היישוב 12 חודשים רצופים לפחות.

במסגרת תיקון מספר 146 לפקודה הורחבה, בין היתר, רשימת היישובים המזכירים בזיכוי ממס בתוקף מיום 1.1.2005.

על פי הוראת שעה לשנים 2007-2009, הכלולה במסגרת חוק סיוע לשדרות וליישובי הנגב המערבי (הוראת שעה), התשס"ז-2007, מי שהיה במשך כל שנת המס תושב קרית שמונה או אזור קו עימות דרומי כמוגדר בחוק, זכאי באותה שנה לזיכוי ממס מהכנסתו החייבת מיגיעה אישית עד לתקרה הקבועה בחוק. היישובים אשר נוספו מכח הוראת שעה זו הינם תוספת ליישובים אשר בגינם ניתנו הנחות ממס כאמור בסעיף 11 לפקודה.

2.16 נקודות זיכוי בגין לימודים אקדמאים ולימודי מקצוע

במסגרת תיקון 147 לפקודת מס הכנסה (להלן: "התיקון") הוספו סעיפים 40ג ו-40ד. סעיפים 40ג ו-40ד מאפשרים קבלת מחצית נקודת זיכוי בגין לימודים אקדמאיים ולימודי הוראה.

ביום 15.6.06 פורסם תיקון 151 לפקודת מס הכנסה (להלן: "תיקון 151"). לפי תיקון 151 תוקן סעיף 40ד לפקודה כך שבכל מקום בסעיף בו נכתב "הוראה" / "לימודי הוראה" יכתב "מקצוע" / "לימודי מקצוע".

"לימודי מקצוע" - לימודים לרכישת מקצוע מסויים, בהיקף שעות לימוד הזהה ל- 1,700 שעות לימוד הנהוגות במוסד להשכלה גבוהה, כהגדרתו בסעיף 40 לפחות; "תעודת מקצוע" - תעודה הניתנת בסיום לימודי מקצוע, המוכרת על ידי משרד ממשלתי;

ביום 7.6.2007, פורסם תיקון עקיף לפקודת מס הכנסה - תיקון מס' 156 (להלן: "תיקון 156"). בפקודה תוקנו סעיפים 40 ו-44 כך שסטודנט הלומד לתואר ראשון ואשר סיים לימודיו החל משנת מס 2007, יהיה זכאי לנקודת זיכוי אחת בכל שנת מס למשך שלוש שנים, החל משנת המס שאחרי שנת מועד הזכאות לתואר הראשון.

תיקון זה מוסיף חצי נקודת זיכוי למסיימי תואר ראשון, נוסף על חצי נקודת הזיכוי אשר היו זכאים לה החל משנת 2005 לאחר תיקון 147 לפקודה.

לגבי סטודנטים לתואר שני וללימודי מקצוע, לא יחול שינוי והם יהיו זכאים לחצי נקודת זיכוי לשנה על כל שנת לימודים. מי שסיים לימודי תואר שלישי ברפואה, רפואת שיניים או במסלול לימודים ישיר לתואר שלישי, יהיה זכאי לנקודת זיכוי אחת במשך שלוש שנים ראשונות ולחצי נקודת זיכוי בשנתיים לאחר מכן.

כאמור בחוק, תחילתם של סעיפים 40 ו-44 לפקודה כנוסחם לאחר תיקון 156, לגבי יחיד שסיים את לימודיו לתואר אקדמי ראשון או לתואר אקדמי שלישי ברפואה, ברפואת שיניים או במסלול לימודים ישיר לתואר שלישי - בשנת המס 2007.

2.17 נקודות זיכוי לחיילים משוחררים

סעיף 39א בפקודת מס הכנסה קובע, כי בחישוב המס על הכנסתו מיגיעה אישית של חייל משוחרר תובא בחשבון חלק מנקודת זיכוי לכל חודש משלושים ושישה החודשים* הראשונים שלאחר החודש שבו סיים את שירותו הסדיר, כמפורט להלן:

(1) 1/6 נקודת זיכוי - אם שירת שירות סדיר של-
 (א) לגבי גבר- 23 חודשים מלאים לפחות;
 (ב) לגבי אישה- 22 חודשים מלאים לפחות;

(2) 1/12 נקודת זיכוי - אם שירת שירות סדיר של פחות מ-
 (א) לגבי גבר- 23 חודשים מלאים;
 (ב) לגבי אישה- 22 חודשים מלאים.

(*) תחולה מיום 1.1.2007 והוא יחול על מי ששוחרר ביום זה ואילך, לפני מועד זה ההטבה ניתנה לתקופה של עשרים וארבעה חודשים בלבד.

2.18 נקודות זיכוי בעד ילדים

סעיף 40 בפקודת מס הכנסה קובע כי הורה במשפחה חד-הורית שהיו לו ילדים שבשנת המס טרם מלאו להם תשע-עשרה שנה ושכלכלתם היתה עליו יהיה זכאי ל- 1/2 נקודת זיכוי בשל כל ילד בשנת לידתו ובשנת בגרותו, ונקודת זיכוי אחת בשל כל ילד החל בשנת המס שלאחר שנת לידתו ועד לשנת המס שקדמה לשנת בגרותו ובשל עצם היותו הורה במשפחה חד-הורית - נקודת זיכוי נוספת אחת בלבד, נוסח הסעיף כאמור הינו עד ליום 31.12.2011.

בעקבות תיקון 170, תוקן הסעיף ונוסחו החל משנת 2012 יהיה כדלהלן:

"בחישוב המס של יחיד תושב ישראל שהוא הורה במשפחה חד-הורית שהיו לו ילדים שבשנת המס טרם מלאו להם תשע-עשרה שנה ושכלכלתם היתה עליו, אך אינו זכאי לנקודת זיכוי לפי סעיף 37, יובאו בחשבון, בנוסף לנקודות הקיצבה לפי סעיף קטן (א), בשל ילדיו כאמור הנמצאים אצלו, 1/2 נקודת זיכוי בשל כל ילד בשנת לידתו ובשנת בגרותו, שתי נקודות זיכוי בשל כל ילד החל בשנת המס שלאחר שנת לידתו ועד לשנת המס שבה מלאו לו חמש שנים, ונקודת זיכוי אחת בשל כל ילד החל בשנת המס שבה מלאו לו שש שנים ועד לשנת המס שקדמה לשנת בגרותו ובשל עצם היותו הורה במשפחה חד-הורית - נקודת זיכוי נוספת אחת בלבד."

2.19 חוק מס הכנסה שלילי

ביום 27.12.2007 פורסם ברשומות חוק להגדלת שיעור ההשתתפות בכוח העבודה ולצמצום פערים חברתיים (מס הכנסה שלילי), התשס"ח-2007 (להלן: "החוק"), החוק תוקן ביום 5.8.2008, וכן במסגרת תיקון 170. מיום 16.7.2009.

החוק הינו נדבך נוסף לשיפור רווחתם של משפחות עובדות ברמות שכר נמוכות והגדלת ההשתתפות בשוק העבודה, באמצעות תשלום מענק כספי דרך מנגנון המס. גובה המענק מושפע מרמת ההכנסה של העובד, מספר ילדים במשפחתו, קיומם של הכנסות נוספות וכן רמת הכנסה של משק ביתו של העובד.

מענק מס הכנסה שלילי יינתן ל"עובד" (שכיר) שהיתה לו הכנסת עבודה בשנה הרלוונטית, ול"עצמאי" שהיתה לו הכנסה מעסק ומשלח יד, שמלאו לו 23 שנים ויש לו ילדים שטרם מלאו להם 19 שנים או שמלאו לו 55 שנים גם אם אין לו ילדים.

החוק יופעל במספר שלבים כדלהלן:

- בשנת המס 2008, בגין שנת המס 2007, המענק יינתן בעד חודשי עבודה בפועל רק לעובד שכיר שהוא תושב "איזור שילוב".
- בשנת המס 2009, בגין שנת המס 2008, המענק יינתן בעד חודשי עבודה בפועל לעובד שכיר ולעצמאי, ובלבד שהוא תושב "איזור שילוב".
- בשנים 2010-2011, בגין שנות המס 2009-2010, המענק יינתן בעד חודשי עבודה בפועל לעובד שכיר ו/או עצמאי ובלבד שהוא תושב "איזור שילוב".
כמו כן, לעובד שכיר ו/או עצמאי שהוא הורה במשפחה חד הורית (שכלכלת ילדו עליו), או לאשה עובדת שכירה או עצמאית, שיש להם ילד אחד לפחות שטרם מלאו לו שנתיים – בשנת המס שבגינה נתבע המענק, ללא תלות במקום מגוריהם.
- משנת 2012 ואילך, בגין שנת 2011 ואילך, המענק יינתן בעד חודשי עבודה בפועל לעובד שכיר ו/או לעצמאי, ללא תלות במקום מגוריו.

תושב "איזור שילוב" לעניין חוק זה:

מי שכתובת מגוריו, בשנה שבגינה נתבע המענק, לפי מרשם אוכלוסין, נמצא באחד מהישובים הבאים:
ירושלים, אשקלון, שדרות, נצרת, נצרת עילית, עין מאהל, באקה-גית, משמרות, עין עירון, ערערה, כפר פינס, כפר קרע, אור עקיבא, חדרה, פרדס חנה-כרכור, מועצה מקומית בסמ"ה (מועוויה), ברטעה ועין א-סאלה) ונתניה.

קביעת הזכאות למענק הינה על פי מקום מגורים ולא על פי מקום העבודה.

ביום 4.9.2008 פרסמה רשות המסים חוזר מקצועי מס הכנסה 4/2008 העוסק בהוראות החוק ובהנחיות המקצועיות בנושא, ובקרום תפרסם רשות המסים גם הוראת ביצוע המתייחסת לחלק התפעולי ביישום החוק הנ"ל.

בעקבות החוק, תוקן סעיף 131(ב2) לפקודה כדלהלן:

יחיד אשר חייב בהגשת דוח לפי סעיף 131 לפקודה, ויש לו הכנסות מכח סעיפים (1)2 (2)2 או (8)2 לפקודה, יגיש דוח באופן מקוון, כפי שיורה המנהל, בצרוף הצהרה שלפיה הפרטים והידיעות שמסר בהם הם נכונים וכן פלט חתום בידי של הדוח האמור (להלן: "דוח עצמאי מקוון").
יחיד שלא יגיש דוח כאמור יראוהו כמי שלא הגיש דוח.

על אף הדרישה להגשת דוח עצמאי מקוון, רשאי שר האוצר, באישור ועדת הכספים של הכנסת, לקבוע סוגי יחידים שיהיו פטורים מחובת הגשת דוח עצמאי מקוון, בהתאם לקריטריונים של מצב כלכלי, גובה הכנסות ומצב בריאותי, וכן מנימוקים מיוחדים אחרים, שייקבעו בתקנות,

ובלבד שפטור כאמור לא יחול על יחיד שהגיש תביעה לקבלת מענק לפי חוק להגדלת שיעור ההשתתפות בכוח העבודה ולצמצום פערים חברתיים (מס הכנסה שלילי), התשס"ח-2007.

תחולת התיקון הינה מיום 1.1.2009 לגבי הדוחות שיוגשו בגין שנת 2008 ואילך.

2.20 מיסוי חברה משפחתית / שקופה – על ידי יחיד שהינו נישום מייצג

2.20.1 חברה משפחתית

חברה משפחתית הינה חברה, שכל בעלי מניותיה הם בני משפחה (בן זוג, אח, אחות, הורה, הורי הורה, צאצא וצאצאי בן הזוג, ובן זוגו של כל אחד מאלה). ככלל, הכנסתה החייבת של החברה המשפחתית והפסדיה ייחשבו כהכנסתו או כהפסדו של החבר, שהוא בעל הזכות לחלק הגדול ביותר ברווחיה או של בעל מניות שהוא אחד מבעלי הזכויות לחלקים השווים והגדולים ביותר ברווחיה (להלן: "הנישום המייצג").

חברה משפחתית היא למעשה הכלאה בין יחיד לבין חברה, וזאת משום שמבחינת דיני המס, תוצאות פעילות החברה המשפחתית מחויבות במס כאילו הופקו ישירות על ידי בעל המניות היחיד, ומבחינת דיני תאגידיים הרי שחברה משפחתית נחשבת כחברה לכל דבר ועניין.

על כן, מחד, חברה משפחתית מנצלת את היתרונות בהתאגדות כחברה (ישות משפטית נפרדת, מסך משפטי המפריד בין החברה לבעלי מניותיה, עבירות במניות ועוד) ומנגד החברה המשפחתית מנצלת את יתרונות המס הטמונים בדיני המס בכל הנוגע למיסוי יחיד (רווח או הפסד בחברה משפחתית ניתן לקיזוז כנגד רווח או הפסד של הנישום המייצג (בכפוף לסייגים מסוימים), ועוד).

לפירוט סוגיות המס השונות הקשורות למיסוי חברה משפחתית ראה פרק 16 למדריך המס לשנת 2009.

2.20.2 חברה שקופה

במסגרת הרפורמה במס נקבע כי הוראות סעיף 64א המתייחסות לחברה משפחתית יבוטלו והוראות אלה יוחלפו בהוראות סעיף 1א64, אשר מתייחסות לאופן חיוב המס של "חברה שקופה". נציין כי לשם ביטול הוראות סעיף 64א והחלת הוראות סעיף 1א64 יש להתקין תקנות. נכון למועד כתיבת שורות אלה, טרם הותקנו תקנות כאמור ולפיכך, ההוראות המתייחסות לחברה שקופה עדיין אינן בתוקף.

"חברה שקופה" הינה חברה פרטית, שכל בעלי מניותיה הינם יחידים תושבי ישראל, שאינם בהכרח קרובי משפחה, ומספרם אינו עולה על 50 (אלא אם כן נקבע אחרת) ואשר נתקיימו בה תנאים נוספים שיפורטו להלן. ככלל, לצורך חישוב המס, שיעור המס וקיזוז ההפסדים וכן לעניין פטורים ממס, תיחשב הכנסתה החייבת של חברה שקופה, כהכנסתם או כהפסדיהם של בעלי מניותיה, בהתאם לחלקיהם בזכויות לרווחים בחברה.

כמו החברה המשפחתית, חברה שקופה היא למעשה הכלאה בין בעלי מניותיה לבין החברה וזאת משום שמבחינת דיני המס, תוצאות פעולות החברה השקופה מחויבות במס כאילו הופקו ישירות בידי בעלי המניות בדומה לשותפות, ומבחינת דיני התאגידיים, החברה השקופה נחשבת כחברה לכל דבר ועניין.

לפירוט ההבדלים העיקריים בין הוראות הדין הישן (לגבי חברה משפחתית) אל מול הדין החדש שיחול לגבי חברה שקופה (סעיף 1א64 במקום סעיף 64א) וכן לעניין הוראות מעבר ראה פרק 16 למדריך המס לשנת 2009.